ศูนย์สารสนเทศทรัพยากรน้ำ

เสียงสะท้อนจาก "คนต้นน้ำ" พงษ์เทพ กระโดนชำนาญ

"พงษ์เทพ กระโดนชำนาญ" หรือ "น้าหมู" ศิลปินเพื่อชีวิตที่คลุกคลีอยู่กับการอนุรักษ์ผืนป่า "เขาใหญ่" มาเกือบค่อนชีวิต เปรียบแล้ว...น้าหมูของผู้รักเสียงเพลง ก็ไม่ต่างกับ "คนต้นน้ำ"

ทว่า ปัญหาภัยแล้งที่กำลังขยายวงกว้างขึ้น ได้กลายเป็น "วาระแห่งชาติ" ที่ชาวบ้านตาดำๆ กำลังรอ "ผล" การบำบัดทุกข์จากรัฐบาลทักษิณ 2/1

"คนต้นน้ำ" อย่างน้าหมู กระทุ้งว่า ปัญหาเกิดจาก 2 สาเหตุ นั่นคือ ภัยธรรมชาติที่อยู่เหนือการควบคุมของมนุษย์ และพฤติกรรมการใช้น้ำที่ฟุ่มเฟือยไม่รู้จักจบ

แม้ประเทศไทยจะผ่านการรณรงค์มาแล้วอย่างนับไม่ถ้วน ให้ "คนไทย" ประหยัดน้ำ แต่ทุกอย่างก็เหมือนเดิม เป็นความเจ็บปวดของทรัพยากร ธรรมชาติที่ถูกย่ำยีโดยไม่รู้คุณค่า...

"เรากำลังพูดถึงการแก้ไขปัญหาน้ำ... ในขณะที่ผู้ใหญ่ยังไม่รู้เลยว่าน้ำเป็นอย่างไร เพราะไม่สนใจที่จะเรียนรู้เรื่องน้ำอย่างจริงจัง ผมมองว่าการแก้ปัญหาก็เหมือนกับตาบอดคลำช้าง"

เราต้องยอมรับว่าเมื่อคนเพิ่มขึ้น การใช้น้ำก็มีมากขึ้นตาม แต่ความรู้เรื่องการใช้น้ำยังเป็นแบบโบราณ...ไม่รู้จักวิธีการบริหารจัดการน้ำ พอน้ำขาดแคลนก็โวยวาย แต่ไม่คิดที่จะแก้ปัญหาที่ "ต้นตอ"

"พงษ์เทพ" ฟันธงว่า ปัญหาแรกที่ต้องแก้ไขเร่งด่วนคือ ปรับทัศนคติใหม่ในการใช้น้ำ และส่งเสริมแนวคิดในการทำเกษตรกรรมแบบใหม่ เน้นให้ ความรู้เกษตรกรรู้จักการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ เขาเชื่อว่า วิธีนี้น่าจะแก้ปัญหาได้

ขณะเดียวกันการแก้ไขปัญหาลุ่มน้ำ ซึ่งเป็นภาพใหญ่ ถ้าจะทำเพียงบางแห่งคงไม่ใช่ ที่ถูกคือต้องทำทุกลุ่มน้ำที่มีอยู่ทั่วประเทศ ให้กลับมามีชีวิต โดยดึงศักยภาพที่มีอยู่ให้เชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียว พลังก็จะเกิดขึ้น เป็นแนวทางการสร้างระบบการเติมน้ำอย่างทั่วถึงกัน เป็นเน็ตเวิร์กที่สากลยอมรับ

"ถึงเวลาแล้วที่ภาครัฐต้องเข้ามาจัดการปัญหาลุ่มน้ำอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม เป็นขั้นเป็นตอน"

"ทุกคนต้องระดมความคิดนักวิชาการแหล่งน้ำ ผู้ที่รู้เรื่องน้ำจริงๆ เพื่อประกาศ "วาระแห่งชาติ" ให้รู้ว่า ประเทศไทยมีคนที่รู้เรื่องน้ำนะ คุณเชื่อมั้ย ?...ถึงวันนี้คนที่รู้เรื่องน้ำยังไม่มีโอกาสได้ใช้ความรู้ความสามารถมาแก้ปัญหาเลย เพราะรัฐไม่สนับสนุน"

การวางแผนปัญหาเรื่อง "น้ำ" ควรทำเป็นระบบและให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน เช่น มีแผนการบริหารจัดการน้ำในระยะสั้น-กลาง-ยาว ใน 5 ปีแรกต้องระดมความคิดและประมวลข้อมูลทั้งหมด มาจัดระบบเป็น "แผนพัฒนาน้ำเพื่อชีวิตที่ยั่งยืนแห่งชาติ"

จากนั้นก็สร้างโมเดลการใช้น้ำทั้งระบบขึ้น โดยนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ให้เรื่องยากเป็นเรื่องง่าย พร้อมประเมินผลเป็นขั้นตอน ควบคู่กับการปรับเปลี่ยนระบบวิธีการทำเกษตรกรรมของชาวไร่ชาวนากว่า 32 ล้านคน ที่ยังยึดหลัก "น้ำมากผลผลิตงาม" ซึ่งจริงๆ แล้วเป็นความเชื่อที่ผิด

อีกประเด็นหนึ่งที่ "พงษ์เทพ" ย้ำมากๆ คือ พฤติกรรมการใช้น้ำแบบเกินความจำเป็น ธุรกิจสปาที่กำลังได้รับความนิยมนั้นก็เป็นอีกหนึ่งธุรกิจที่ใช้น้ำเยอะ เกินจำเป็น เป็นการตอบสนองชีวิตที่สิ้นเปลือง โดยเฉพาะกลุ่มคนชั้นกลางในเมือง

อดีตเราเคยพูดถึงความฟุ่มเฟือยของสนามกอล์ฟ จุดเปลี่ยนมันผ่านมาแล้วรอบหนึ่ง รอบนี้กลายเป็น "สปา"

"ปริมาณน้ำที่มีอยู่ไม่ได้ลดน้อยลงเลย แต่น้ำถูกดึงไปใช้ในวิถีชีวิตที่ฟุ่มเฟือยมากกว่า นี่คือความเห็นผม เป็นประสบการณ์ที่รับรู้มา คนใช้น้ำจริงๆ อย่างเกษตรกร เขาก็ใช้ปริมาณเดิม อาจลดลงด้วยซ้ำเพราะพื้นที่ปลูกข้าวหายไปเยอะ"

...ภัยแล้งที่เกิดขึ้น จึงเป็น "วิกฤต" ที่เกิดจากความฟุ่มเฟือยซ้ำซาก

"พงษ์เทพ" ยังเชื่อว่า มีน้ำบางส่วนที่หายไป โดยเฉพาะน้ำในเขื่อนลำตะคอง โดยมีการดูดน้ำขึ้นไปกักเก็บไว้บนอ่างน้ำบนยอดเขาไม่ต่ำกว่า 10 ล้านลูกบาศก์เมตร เพื่อนำไปเข้าสู่กระบวน การผลิตไฟฟ้าพลังน้ำสูบกลับ ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) รวมมูลค่าลงทุนกว่า 3.2 หมื่นล้านบาท

ปัจจุบันโรงงานดังกล่าวไม่สามารถผลิตกระแสไฟฟ้าได้ตามแผน เพราะปริมาณน้ำในเขื่อนลำตะคองมีน้ำไม่พอ ขณะที่น้ำที่ถูกกักเก็บไว้ด้านบนก็ไม่สามารถปล่อยกลับลงมาได้

โรงไฟฟ้าพลังน้ำสูบกลับมีอยู่หลายแห่งในประเทศไทยที่แอบสร้างไว้ ทุกที่มีปัญหาเดียวกัน คือผลิตไฟฟ้าไม่ได้เพราะไม่มีน้ำเพียงพอ และเป็นน้ำที่ถูก "ขโมย" โดยไม่ได้ใช้ประโยชน์นอกเหนือจากที่ถูกดูดไปเก็บไว้ตามสวนสาธารณะ รีสอร์ต โรงแรม สปา สนามกอล์ฟและศูนย์ราชการ

นี่จึงเป็นคำตอบที่ว่า "น้ำ" หายไปไหน ?

วิกฤตน้ำแล้ง...เป็นปัญหาใหญ่ที่เกินกว่าคนกลุ่มเดียวจะแก้ได้

ดังนั้น คนตัวเล็กๆ ทั่วประเทศจะช่วยได้ก็คือ ช่วยกันประหยัดน้ำตั้งแต่วันนี้ เพื่อวันหน้าที่สดใส

หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ วันที่ 28 มีนาคม 2548